ПРЕДСТАВЯНЕ – ДИЯНА КИРИЛОВА, СОФИЯ 2026

ПУБЛИЧНА ПРЕЗЕНТАЦИЯ. ВСТЪПИТЕЛНО СЛОВО: МАРИЯ В.

Благодаря за възможността днес да изнеса тази лекция тук, в София.

Изказвам благодарност на господин Иван Илчев, който отвори вратите на Университета, за да може това събитие да се проведе днес.

Ще започна с една английска поговорка: We never lose our gifts, only our opportunity to open them („Никога не губим даровете си, а само възможността да ги разгърнем").

Този дар ми беше направен от госпожа Мария Василева, госпожа Даниела де Гил и господин Степан Поляков. Благодаря им, защото без тях днешното събитие нямаше да е възможно.

Благодаря на представителите на Френския институт, които са тук днес, както и на страната, която ме прие и в която живея през всички тези години. Тя ми позволи да изградя кариерата си и този хубав път, който бих искала да споделя днес с вас.

СРЕЩИ, КОИТО ПРОМЕНЯТ ЖИВОТА

През 1997 г. в Страсбург имах щастието да срещна професор Марсел Куртиад. Искам да започна този ден с него.

Той беше един от най-големите езиковеди, признат в цял свят, посветил живота си на ромския език. Почина през 2021 г. Отдавам цялата си почит и благодарност на паметта му.

Работата и изследванията му върху ромския език са безценни източници – с много високо качество и прецизност, уникални по рода си. Трудно ми е да изброя всичко, което е направил, затова ще спомена само две от най-важните му работи.

- Теорията за историята на ромите – книга, издадена след Милениума, организиран през 2018 г. съвместно с индийския дипломатически корпус в Ню Делхи. По онова време бях негова асистентка и организирах цялата конференция заедно с него.
- Втората работа е RED RROM – методът за изучаване на ромски език, основан на четирите основни диалекта: на карпатските роми, на ромите кардараши, на чергарите и на ловарите. Към него се добавя

и архивът на ромската литература, събиран 30 години от най-големите ромски литературни фигури от цял свят. Трудовете му са на различни езици, защото той владееше над 20 езика. Беше и член на Българската академия на науките.

Имах щастието да бъда и сред първите му студентки през 1999 г., когато той откри специалността „Ромски изследвания“ в института ИНАЛКО (Inalco) в Париж. Работих с него като негова асистентка от 2017 до 2020 г.

Връзката с него стана възможна благодарение на съпругата му – жена от ромски произход, носеща в себе си ромската култура и традиция.

Моята етническа принадлежност и култура ми помогнаха да изградя много близки отношения с тази жена, което ми даде по-привилегирован достъп до този Велик човек.

След смъртта му съпругата му ми повери целия му архив и авторските права върху работата му, водена повече
от 30 години в областта на ромския език и литература.

Искам да благодаря и да спомена също моята учителка по френски език от България, госпожа Дора Младенова
(Бог да прости душата и вечна памет).

След доктората, защитен през 2011 г., господин Куртиад написа две изречения в тетрадката за впечатления след защитата ми. Бих искала отново да го цитирам. Първото изречение гласи: „Тезата е добро начало...“. С това изречение искам да започна представянето на академичния си път и кариерата си.

КЛЮЧОВИТЕ ХОРА ПО МОЯ ПЪТ

Господин Жан-Пиер Лиежоа – един от най-големите социолози в Париж V – Сорбоната, и един от най-значимите изследователи на циганското малцинство и на малцинството саами в скандинавските страни. Контактът с него и с неговата лаборатория стана възможен благодарение на семинар, който той водеше в Университета и в който участвах като студентка в ИНАЛКО в рамките на една от дисциплините си. След това ме потърсиха да проведа изследване сред косовски общности в Парижкия регион. Свърших тази теренна работа успешно и след нея бях назначена в изследователската лаборатория, за да координирам образователни проекти на европейско ниво.

Работих в неговата лаборатория от 2002 г. до 2008 г., когато тя беше закрита след пенсионирането му. Поддържам връзка с него и до днес.

Докато работех в лабораторията, имах възможност да участвам в Лятна академия в Дижон през 2003 г. Там се срещнах с господин Ален

Пиеро, ръководител на катедра „Науки за образованието“ в Париж V – Сорбоната.

Господин Жан-Пиер Лиежоа ми даде вкуса към изследването, размисъла и анализа.

Срещата с господин Пиеро през 2003 г. продължи пътя ми с изследователска магистратура, а след това и с доктората.

НАЧАЛОТО НА НАУЧНАТА РАБОТА СЛЕД ДОКТОРАТА

След доктората започнах работа с господин Куртиад като негова асистентка. Работих върху създадените от него методи RED RROM, основани на четирите диалекта на ромския език – на карпатските роми, на ромите от Унгария, на ромите от Балканите (Македония, Сърбия, Косово) и на ромите от Румъния. През тези четири години работа разработих брошура за преподаване на ромски език и цивилизация със съдържание и материали, създадени лично от мен. Тази работа ми позволи да получа квалификация „доцент“ (Maître de Conférences) в секция 15 – езици и цивилизации, към която спада и ромският език.

От 2019 г. съм асоцииран член на изследователската лаборатория PLIDAM в ИНАЛКО в Париж, ръководена от господин Тома Сенде – голям езиковед и специалист по граматични методи, признат в цял свят с високите си постижения в граматиката и в методите за изучаване на различни езици. Като член на неговата лаборатория разработих всички учебни програми по ромски изследвания и работих върху метода на преподаване. Разширих метода на господин Куртиад, основан на четирите диалекта, с друг подход: от който и да било диалект на ромския език към най-обединения, най-древния и най-чистия от заемки от националните езици вариант. Работя повече върху Khetani ćhib (общия език). Той позволява на всеки ром независимо откъде е да разбира другите и да общува без трудности, породени от разликите между диалектите.

Днес разполагам с две опори. Първата е книгата, която произтича от теоретичната рамка на докторската ми работа и от по-късните ми изследвания, съчетани с проучванията в изследователската лаборатория и с външни изследователски ангажименти.

Втората са учебните програми, създадени в резултат на работата ми в ИНАЛКО, след която получих квалификацията на доцент да преподавам култура, цивилизация и език.

Ключовите хора, които ме насочваха, подкрепяха и съветваха при създаването на тези трудове и материали, са: господин Куртиад, господин Жан-Пиер Лиежоа, господин Ален Пиеро и господин Сенде. Те са фигури в академичния свят, признати с трудовете си,

изследванията и методите си на преподаване. Благодаря им от сърце за подкрепата и работата им през всички тези години. Господин Лиежоа – с много точните си съвети, господин Пиеро – с прецизността и остротата на анализа си, господин Сенде – с постоянната си неудовлетвореност и вечното си изискване за съвършенство, и господин Куртиад – човек с особен характер, пример за съвършенство и знание, който остана достъпен и скромен.

Благодаря на тези мъже, които ме подкрепяха, насочваха и изискваха от мен да давам най-доброто от себе си през целия ми академичен път. Достъпът до тях стана възможен благодарение на различни житейски обстоятелства, които ми позволиха да срещна тези велики хора. По принцип такива хора са недостъпни. Успях да изградя отношения с тези личности от академичния свят благодарение на работата си, която ми даде достъп до тях и възможност да се уча от знанията и опита им.

ЕКСПЕРТИЗАТА

ПОМАГАЛАТА И УЧЕБНИТЕ МАТЕРИАЛИ – АРХИВЪТ НА Г-Н КУРТИАД

Книгата

Нивата на моето писане и как е изградена книгата.

Книгата ми беше издадена първо във Франция през 2024 г. от издателство „Бодлер“ (Éditions Baudelaire).

Съдържанието се основава на три етапа на изследване: изследователската магистратура (DEA), изследователски проект сред румънски жени и изследователски проект за ранните бракове.

Тези три изследвания са проведени в различни периоди и на различни нива на работа. Успях да ги съчетая с част от теоретичната рамка на доктората си.

Книгата поставя ударение върху думите на жените и тяхното мнение за училищното образование.

Тя дава възможност на жените да изразят своята гледна точка и предоставя ясна и пряка информация от самите засегнати за училищния им път. Така може по-добре да се разбере мястото им в днешното общество и да се добие представа за бъдещите поколения, особено за жените, за образованието като цяло и за пречките, които все още ограничават достъпа до образование – в случая на циганското население.

Учебните програми и тяхното съдържание

Програмите се основават на архива на господин Куртиад – труд, събиран 30 години в областта на изследванията и езикознанието.

Съдържанието и учебните материали обхващат литературата, изследванията и езикознанието.

Методите на преподаване

Методите се основават на работата на различни езиковеди в тази област, като се опират най-вече на моя метод на работа – подхода, който описах по-горе в презентацията си.

НЯКОЛКО ДУМИ ЗА ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Образованието е средството и инструментът, които са незаменими и които всяко общество трябва да извърви. Българският свещеник Петър Сименон казва: „Най-голямото наказание в живота е да трябва да общуваш с неграмотен човек".

Да останеш неграмотен, е синоним на това да бъдеш и да останеш роб през целия си живот.

НЯКОЛКО ДУМИ ЗА ПЕРСПЕКТИВИТЕ

Бих искала да предложа няколко насоки за бъдещето.

Малцинствата са част от всяка държава, в която живеят, и са неразделна част от обществата, в които живеят. Отделните програми, създавани специално за тях, са дискриминационни мерки. За да върви едно общество напред, всички граждани трябва да бъдат признати като такива, а не като граждани втора ръка или отделени от останалите.

Образователните политики в страната трябва да отчитат съществуването на тези малцинства, когато се създават и обмислят.

Малцинствата трябва да спазват правилата и да вървят напред като всеки друг гражданин, като същевременно запазват своята култура, език и наследство – елементите, на които се крепи идентичността на всеки човек.

Политиките на скандинавските страни могат да бъдат добър пример и вдъхновение в тази област. Там ромският език и езикът саами – двете най-големи малцинства в скандинавските страни – са признати от конституциите на тези страни като малцинствени езици.

Образователната система на Бразилия също е добър пример в борбата срещу расизма в образованието спрямо африканското население, живеещо в Бразилия. Там са приети официални законодателни мерки и закони за борба с расизма и дискриминацията в образователната система.

ТЕМА ЗА РАЗМИСЪЛ

Живеем във време на кризи и политическа парализа.

Хората са в трудност и в най-дълбоко отчаяние. Спешно е нужно възстановяване на ценностите и връщане на нашия суверенитет, за да излезем от тази парализа и да поправим всичко изоставено, повредено и отхвърлено.

Заедно и обединени сме по-силни в борбата срещу неравенствата и стереотипите.

Всеки гражданин на всяка страна заслужава своето място, като спазва правилата на обществото и съхранява своите ценности и своята култура.

Искам да завърша с второто изречение, което господин Куртиад написа в тетрадката ми. То гласи: But bersha angle, sastimaça, ilesa thaj godâsa („Много години напред – със здраве, със сърце и с разум“).

БЛАГОДАРНОСТИ

Благодаря на публиката, на хората, които дойдоха.

Благодаря за осъществяването на първата среща – фондация „Рома – Лом“.

Поговорката A little help goes a long way („Малката помощ стига далеч“) – фондация „Сега“.

На моите приятелки, дошли от Париж.

На приятелките ми от детството.

Пожелания и благодарности към публиката.

Дияна Кирилова